

Podpora poradců pro implementaci kurikulární reformy

registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.3.05/03.0029

Výuková lekce zaměřená na sdílení

Vývojový tým Člověk a společnost

Rituály – narození, křest

8. ročník ZŠ

Cíl čtenářské gramotnosti

Žák klade otázky v průběhu četby k tomu, co ho v textu zaujalo, sdílí svoje otázky se spolužákem, hledají na otázky společně odpovědi;

Žák hledá v textu to, co odpovídá jeho životní zkušenosti, a to, co se s ní rozchází, porovnává to s osobní reakcí na četbu svých spolužáků.

Oborový cíl

Žák formuluje svými slovy definici rituálu, význam rituálu v minulosti a dnes a význam přechodového rituálu.

Žák pojmenuje rituály, které mají význam v jeho životě, odliší svoje osobní rituály od rituálů přechodových, popíše své osobní rituály a jejich význam.

Žák porovná historickou podobu a smysl rituálu narození s tím, jak rituály spojené s narozením dítěte vypadají dnes a jaký mají smysl dnes, shody a rozdíly formuluje svými slovy.

Využitá učivo

učivo o vývoji člověka od narození do smrti, o společenských zvycích a rituálech

Metody a strategie

volné psaní, brainstorming, čtení s otázkami, vlastní tvorba

Časový odhad

2 x 45 minut

Název textu

Narození dítěte

Zdroje, materiál, pomůcky

složené papíry A4 na blahopřání, <http://www.receptyprimanapadu.cz/tradice/194-narozeni-zvyky-a-ritualy.htm> (upraveno),

Struktura a popis lekce

Lekce má dvě části: Rituály – narození, křest a Rituály – smrt, pohřeb (tutu část v metodice nepopisujeme).

Popis první části lekce „Rituály – narození“

Učitel sdělí žákům téma dnešní hodiny – rituály, a cíle hodiny (viz výše).

Podpora poradců pro implementaci kurikulární reformy

registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.3.05/03.0029

Evokace (E)

Učitel vyzve žáky, aby se metodou volného psaní zamysleli nad otázkou *Co mě napadá, když se řekne rituál*. Na psaní vymezí žákům nejméně 4 minuty.

Když žáci dopíší, každý si po sobě nejprve volné psaní přečte. Pak si žáci přečtou navzájem texty ve dvojici.

Důležité: Text čte vždy autor textu. Jinak řečeno, žáci si nevymění ve dvojici svá psaní, ale jeden druhému polohlasem přečte, co sám napsal. Pokud některý žák nechce svůj text přečíst doslova, může z něj vybrat jen část nebo může spolužákovi jen tlumočit myšlenky, které v textu formuloval.

Žáci mají krátce reagovat na to, co slyšeli, porovnat svoje myšlenky. Učitel v tom žákům může pomoci pokynem: *Řekněte si ve dvojici, v čem se vaše psaní shodují, v čem se liší? Co vás ještě napadá k tomu, co jste napsali a co jste teď slyšeli?*

Učitel předem na balicí papír (flipchart) vytvoří tabulku se třemi oddíly. Oddíly předem nadepíše:

- 1) Co je podle nás rituál?
- 2) Jaké známe rituály?
- 3) K čemu podle nás rituál slouží?

Žáci přejdou z dvojic, v nichž jeden druhému četli svoje psaní a krátce o něm diskutovali, do skupin po čtyřech. Ve skupinách se pokoušejí najít odpovědi na otázky nadepsané na flipcích. Současně kladou další vlastní otázky, které je při skupinové diskusi napadly. Využívají jako východisko svá volná psaní. Zápisy na flipcích pak prezentují ostatním – nejlépe formou galerie. Tedy tak, že se flipy vyvěsí a žáci si je ve vymezeném čase (cca 1 minuta na flip) obejdou a přečtou.

Podle situace a času může učitel vyzvat třídu, aby se pokusila odpovědět na některé otázky položené skupinou. Sám učitel v tuto chvíli na žádné otázky neodpovídá. Naopak, může ještě položit další otázky navazující na to, co žáci sepsali na flipy. Diskuse nad flipy trvá několik minut.

Učitel poté, co se žáci posadí zpět do lavic, představí žákům nový pojem: přechodové rituály. Žáci se ve skupinách z předešlé aktivity pokoušejí vyslovit různé hypotézy o tom, co je asi obsahem tohoto pojmu, a které z dětmi uvedených rituálů by asi mohly být ty přechodové a proč. Na tabuli učitel zapíše domněnky žáků, nekomentuje je z hlediska správnosti. Zatím nechává otázku otevřenou.

Učitel zadá žákům úkol, aby si vytvořili svou životní časovou osu a vyznačili narození a smrt jako krajní body úsečky. Mezi ně zaznamenají své důležité minulé i budoucí životní mezníky (narození sourozence, poprvé ve školce, vstup do 1. třídy, maturita, svatba, první zaměstnání, odchod do důchodu, první dítě, atd.) Nad časovou osou se učitel znovu zeptá, jestli žáci nemají nějaké upřesnění pro svou domněnku o tom, co je to přechodový rituál.

Učitel pak požádá žáky, aby ke každé události napsali buď pozitivní nebo negativní emoci, tak jak to sami cítí. Emoce zapisují jen tam, kde mají zkušenosti nebo kde si je umějí představit. Pak si ve čtveřicích práce ukáží. Nakonec učitel může vyzvat 2 – 3 žáky, aby prezentovali své životní osy. (Žáci se snaží vyjádřit emoci konkrétně a popisně, ne pouze značkou plus nebo minus.)

Žáci si porovnají své emoce. Pravděpodobně zjistí, že negativní emoce mají u smrti. Učitel zdůrazní, že je to tak normální, že smutek patří k životu, stejně jako radost. I když často má vyrovnávání se s emocemi fázi skrytou, intimní, obvykle se emoce lépe zvládají, když je můžeme sdílet s druhými.

Podpora poradců pro implementaci kurikulární reformy

registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.3.05/03.0029

Aktivitu s časovou osou je možné – např. v časové tísní – přeskočit a přistoupit k následující činnosti:

Učitel vyzve žáky aby si vytvořili T-graf „narození – smrt“ a napsali, jaké emoce (city) tyto životní mezníky vyvolávají u rodičů, manželů, v dětech, u příbuzných. Pracují ve skupinách, skupiny své hotové práce vyvěsí na viditelné místo. Žáci mají možnost o emocích diskutovat a učitel jim umožní i sdělení vlastních emocí. Žáci kladou otázky, které je napadají v souvislosti s tématem.

Žáci mají znovu možnost upřesnit svou domněnku o tom, co je obsahem pojmu přechodový rituál.

Uvědomění si významu informací

Učitel rozdá žákům text, který čtou metodou čtení s otázkami. Cílem čtení s otázkami je podrobněji prozkoumat text pomocí kladení především otevřených otázek a diskusi o možných odpovědích. Probíhá při tom sdílení osobních reakcí na četbu. Žáci využívají ke kladení otázek a při formulaci možných odpovědí svoje životní zkušenosti, které zapojují do přemýšlení o textu.

Po přečtení textu je užitečné využít příležitost k celotřídní diskusi o textu a využít k tomu otázky, které si žáci ve dvojici položili. Učitel žáky vyzve k tomu, aby se se třídou podělili o několik otázek, které si položili a na které si nedokázali beze zbytku odpovědět nebo kde je odpověď překvapila.

Pokud dosud nebyla žáky uspokojivě zodpovězena otázka o obsahu pojmu přechodový rituál, učitel ji znovu připomene a nyní stvrdí správný výklad – jde o rituál vztahující se k události, která ukončuje / zahajuje novou etapu života člověka (narození, vstup mezi dospělé, svatba, smrt).

Reflexe

Poté žáci vytvoří skupiny. Přemýšlejí o tom, jaké zvyklosti panují v jejich rodinách při přechodovém rituálu vítání dítěte. Následuje diskuse o tom, v čem se dnešní a starší rituály týkající se vítání dětí shodují a v čem se liší, jak se shodují nebo v čem se liší zvyklosti rodinné, čemu dnes napomáhají rituály spojené s vítáním nových dětí.

Na závěr hodiny si žáci sami shrnou, co si z lekce odnášejí. Mají za úkol:

- 1) formulovat písemně svými slovy, co je rituál a co je přechodový rituál
- 2) formulovat písemně svými slovy několik poznatků o tom, v čem se liší dnešní rituály týkající se narození a vítání dětí od těch historických

Mohou využívat všechny materiály, které v průběhu lekce vznikly. Mohou tento úkol splnit pomocí pracovního listu, který má povahu záznamu z učení.

Tím vstupní lekce o rituálech obecně a o rituálech spojených s narozením končí.

Pokud chce učitel pokračovat příště lekcí o rituálech spojených se smrtí, uzavře lekci o narození následujícím způsobem:

Učitel se vrátí k textu, kde se hovoří o sudičkách a vyloží jim, že nyní se stanou sudičkami a budou moci vytvořit přání pro dítě, třeba sebe samého, nebo sourozence, nebo spolužáka.

Pracují formou Životabásně:

Jméno.....

Jaký má být.....

Podpora poradců pro implementaci kurikulární reformy

registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.3.05/03.0029

- Jaký by neměl být.....
- Jaké bude mít životní role.....
- Jaké bude mít sny.....
- Čeho v životě dosáhne.....
- Co bude v životě nejvíce potřebovat.....
- Co bude nesnášet a proti čemu bude bojovat.....
- Co bude milovat.....
- Kým bude milován.....
- Co ho zlého v životě může potkat.....
- Jak se ze zlem vyrovná.....
- Jaký bude jeho život .....

Žáci vytvoří své životabásně, prezentují je a učitel je vyvěsí. V další hodině budou pracovat s tématem smrti, tvorba epitafů je přivede zpět k jejich životabásním a porovnají, jaký život vlastně chtějí a jaký život má smysl.

Po této lekci následuje lekce o smrti a pohřebních rituálech.

Rizika a další doporučení:

Žáci, kteří neznají metody, jimiž chce učitel v hodině pracovat, musejí dostat čas na to, aby se s nimi seznámili. Při prvním použití nové metody nelze očekávat, že žáci s její pomocí dosáhnou kýženého cíle. Nejprve se totiž soustředí na vlastní metodu a obsah jim uniká. Teprve když se s metodou dobře seznámí, mohou se soustředit na zpracování obsahu.

Často je třeba žákům modelovat, jak se mohou pomocí metody výsledku dopracovat. Zejména při čtení s otázkami by učitel měl žákům předvést, jak se pomocí otázek nad textem uvažuje, aby se čtenář dobral lepšího porozumění. A také jak se odpovídá na otázky, na které text přímo odpovědi nenabízí.

Další riziko plyne z tématu – je velmi osobní a může vyvolat bouřlivější emocionální odezvu některých žáků. Učitel své žáky zná a měl by zvážit, jak je takové riziko aktuální a případně jak mu čelit.

Jako u každé výuky, kde žáci mají příležitost samostatně a tvořivě pracovat a diskutovat, i zde je riziko časového zkluzu. Učitel by si měl předem čas dobře promyslet, jednotlivé kroky realizovatky odhadnou z hlediska časové náročnosti, žáky vždy předem upozornit na to, jak dlouho se budou určité činnosti věnovat, a v hodině by se měl snažit předem promyšlený čas dodržovat.

Podpora poradců pro implementaci kurikulární reformy

registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.3.05/03.0029

Materiály k výukové lekci

Pozoruhodný text k výukové lekci

Narození

<http://www.receptyprimanapadu.cz/tradice/194-narozeni-zvyky-a-ritualy.htm>

Text

Po tisíceletí se lidé radují z narození dítěte. Pro každou rodinu to je svátek, doprovázený různými zvyky a rituály. Záleží jen na době, kultuře či víře.

Každé nově narozené děťátko bylo vítáno na svět s láskou. Od pravěku se kolem narození dítěte soustřeďovaly různé obřady a oslavy. Prostřednictvím rituálů byly narozené děti přijímány do kmene, rodiny či církve. Šlo o důležité okamžiky, které zajišťovaly pevné místo ve společnosti i mnohá práva.

Už v nejstarších dobách hrálo důležitou roli první kojení, ještě významnější bylo přijetí otcem. Většinou hned po porodu položili dítě na zem nebo na některé z významných míst v domě, odkud je otec zdvihl, a uznal tak za své. U mnoha přijímacích obřadů hrála důležitou roli voda. Rituální koupele nebo polévání známe ze starého Egypta i antického světa, z obřadů judaistických či buddhistických i jako křesťanský křest.

Nám, potomkům tisíceleté křesťanské civilizace, je nejbližší právě církevní křest. Dnes už u nás tak obvyklý není, proto mnozí ani nevědí, co vlastně znamená a jak se provádí. Křest byl a je dodnes podmínkou pro přijetí člověka za člena církve. Kromě duchovního významu mělo v minulosti pokřtění a přijetí za člena církve pro každého člověka daleko větší význam praktický – jen tak se mohl stát plnohodnotným členem rodiny a společnosti, v níž žil (vsi, města, panství, země). Život našich předků se řídil církevními pravidly a bylo nemyslitelné, aby nebyl členem církve. Nepokřtěné dítě se nemohlo zařadit do světa křesťanů, a pokud zemřelo, nemělo nárok na spasení. Dokonce nesmělo být pohřbeno v posvěcené půdě hřbitova a podle představ lidí jeho duše nenašla klid a bloudila světem.

Je zvykem, že děti dostávaly a dostávají při narození a křtu dárek. Kdysi od kmotrů, později i od babiček a dalších příbuzných. Dodnes se také zachovaly výrazy dávat „do peřinky“ nebo „do vínku“, protože dárky se vkládaly dítěti pod hlavu nebo do peřinky. Jako křestní dárek se používaly památné rodinné mince. Později se chlapcům dávaly peníze, ve 20. století v podobě vkladní knížky, dnes i jako bankovní účty pro miminka. Děvčátka dostávala náušnice, řetízek nebo růženec.

Také se dítěti dává speciální oblečení. Košilka, peřinka a krásně vyšívaný čepeček, případně ještě kabátek a pokrývka se v rodinách schovávaly a dědily, takže v nich prošly křtem či rodinným oslavným rituálem děti několika generací. Dnes jsou děti obdarovávány ručně pletenými oblečky, modré pro chlapečky, růžové pro holčičky, papučkami a hračkami.

Samozřejmostí byla a pro křesťany stále je křestní hostina, nazývaná křtiny nebo křtěnky, někde i čapí hody. Bývala bohatá a veselá, s mnoha hosty. Vedle kmotrů se scházelo širší příbuzenstvo, aby do života přivítalo nového potomka. Slavilo se mohutně, nechybělo dobré jídlo ani alkohol podle krajových tradic a zvyků.

Rodiče, kteří nejsou v církvi slaví narození dítěte doma nebo v restauraci. Pozitivní na takové oslavě je to, že se všichni příbuzní sejdou najednou a společně vítají nového človíčka do rodiny. Rodiče miminka obdrží od města, ve které žijí pozvánku na vítání občánků. Vítání občánků pak

Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a
informační centrum (KVIC) Nový Jičín, příspěvková organizace,
Štefánikova 7, 741 11 Nový Jičín,
IČO: 62330403, DIČ: CZ62330403

**Podpora poradců pro implementaci
kurikulární reformy**

registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.3.05/03.0029

probíhá většinou v obřadní síni, kdy starosta či jiný zástupce města přivítá nové občánky a často jim i předá dárek.

Všichni přejí děťátku šťastný život, v pohádkách přicházely ke kolébce 3 sudičky. Přály většinou zdraví, krásu, lásku. Bohužel život není jen radostný, a proto se v pohádkách objevovala i zlá sudička, která dítěti přinášela neštěstí.